

Az örmény diaszpóra jelene Erdélyben és Magyarországon – 1. rész

Az őshazában az „ezeregytornyú Ani” székesfővárosból menekültek el őseink a mongol-tatár betörés miatt 1239-ben. Több száz éves menekülés (Kaukázus – Krím-félsziget – Moldva) után a XVII. század első harmadától kezdenek beszivárogni, majd *I. Apafi Mihály* fejedelem hívására és engedélyével csoportosan betelepülni (1672) a Kárpát-medencébe. Úgy érezték őseink, hogy végleges hazát találtak maguknak és igyekeztek minél jobban beilleszkedni a befogadó székelyek közé. Már 1800-ban kérelmezik, hogy hivatalos felterjesztéseiket a Kincárnak magyarul tehessék meg. Megbecsült iparosok, kereskedők voltak, akik vagyonukból nemcsak kis közösségeiket, hanem a befogadó várost, a magyar kultúrát segítették. Az általuk tervezett és épített Szamosújvár és Erzsébetváros szabad királyi város rangra emelkedtek, Gyergyószentmiklóson pedig az örmények indították meg a város polgárosodását. Csíkszépvíz gazdag kereskedelméről volt híres (szarvasmarha, ló).

Az örmény katolikus közösségek ellátták az onnan kirajzolt, közel, vagy távol megtelepedett örmény katolikus polgárai lelki gondozását is.

Erdélyben a magyar anyanyelvű örmény (magyarörmény) diaszpóra Trianon, illetve a II. világháború következtében nagyon megcsappant, tömegesen a csonka Magyarországon telepedtek le. A kommunista rezsimnek úgy Erdélyben, mint hazánkban a vallásokat nem ismerték el, tiltották a gyülekezéseket, a társadalmi szervezeteket megszüntették, így az erdélyi örmény, vagy magyar-örmény

identitás a családokba szorult vissza, a közösség tagjai csak a megtúrt vasárnapi miseken találkozhattak.

Az erdélyi örmények létszáma kb. 8 ezer főre apadt.

Magyarországon a rendszerváltás után 1993-ban megszületik a nemzetiségi törvény, valamint a civil törvény, amelyek lehetőséget biztosítottak a hazánkban legalább 100 éve honos, számszerű kisebbségben élő, kultúráját, nyelvét, közösségét megőrző 13 nemzetiségnek - közöttük az örményeknek is. Így a 350 éve honos magyarörménység is megkezdte a kisebbségi önkormányzati szervezetei, valamint civil szervezetei létrehozását, maguk közé fogadva a 20. század utolsó évtizedeiben bevándorolt örmény származásúakat is, a harmonikus együttműködés reményében.

A XX. század végén Magyarországon a magyarörménység létszáma kb. 15-20 ezer főre tehető (98 %), a keleti örménység létszáma kb. 200-300 fő (2%).

1994-ben alakultak meg a helyi (falusi, városi, kerületi) örmény önkormányzatok és 1995-ben a fővárosi- és országos önkormányzatok.

A harmonikus együttműködés 1996-ig tartott, azóta halljuk folyamatosan, hogy csak az etnobiznisz miatt mondjuk magunkat örménynek..., nem beszélünk örményül... Az ellenségeskedés odáig fajult, hogy meg nem engedett módon az országos önkormányzat vezetését magukhoz ragadták és azt jogszabályellenesen működtetik a nemrég bevándorolt örmény testvérek. Az erdélyi örmény diaszpórának juttatott állami támogatásokat

maguknak kisajátították, az őshonos magyarörménységet folyamatosan megpróbálják ellehetetleníteni, a közösséget bomlasztani, a hazai örmény nemzetiség történelmét meghamisítani.

Nagy feladatot vállaltam fel 1994-ben, hogy a több évtizedig szunnyadó, erdélyi örmény identitással rendelkező népcsoport szétszéledt tagjait megkeressem és civil közösséggé formáljam elsősorban Magyarországon, majd Erdélyben, a szülőföldön. Ehhez erőt az erdélyi örmény- és székely származásom, öröklött örmény katolikus hitem, jogi ismeretem és a családi háttér - köztük Kiss Ernőhöz fűzött oldalági rokonságom - adta meg. Hónapokon keresztül kutattam éjszakánként a telefonkönyvben a Szongott Kristóf XIX. sz-i armenológus által felkutatott örmény vezetéknevek alapján a vélhetően erdélyi örmény identitású személyeket, azokkal közvetlen kapcsolatot hoztam létre, majd részükre havi rendszerességgel örmény identitáserősítő programokat szerveztem, megalapítva a *Fővárosi Örmény Klubot* a Magyarok Világszövetsége belvárosi székházában. A közösség - főleg távoli - tagjai számára megindítottuk *Ani* néven a tájékoztató kiadványunkat, amely neve 1997 márciusától *Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek* lett. Jelenleg a XXI. évfolyam jelenik meg 1150 példányban és kerül ingyenesen megküldésre országosan, valamint Erdélybe. A füzetek valamennyi száma a www.magyarormeny.hu honlaponk is olvasható. 1997-ben megalapítottam az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet* (EÖGYKE), melynek 5. elnöki ciklusát most kezdtem meg. Az Egyesület felvállalta a klub és a füzetek fenntartását és azóta is üzemelteti. A klub a személyes kapcsolatokra épült, egyre

nagyobb számban megmozgatva az örmény gyökerűeket, felismerve, hogy egy helyről származunk, *egy nagy család* vagyunk, amely bebizonyította, hogy ténylegesen is közeli, vagy távoli rokonok vagyunk. Bizonyítékául 2010-ben kiadtuk a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c.* könyvünket, amely 1000 oldalon 59 magyar nemességet szerzett erdélyi örmény családot jelent meg, 5500 családba terjedve szét.

A hazai magyarörmény közösség megerősödésével, a megalakult örmény nemzetiségi önkormányzatainkkal elkezdtük a kapcsolatok kiépítését az Erdélyben lévő örmény katolikus plébániákkal. Megkezdtük támogatásukat, a közös múltunkat jelentő örmény katolikus templomaink, temetőink állagának felújítását, dokumentálását, az örmény származásúak civil alapon történő megszervezését, működésük segítését. Az egyesület megalakulása évében, 1997-ben barangolást szervezett ősei földjére: Erdélybe, az örmény nemzetiségi képviselők és a hazai magyarörmény közösség tagjai számára. Ennek során közösségi találkozót rendezett Kolozsvár, Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csíkszépmező és Csíkszereda, Erzsébetváros és Nagyvárad helyszíneken, amelyekről az erdélyi lapok előre tudósították a magyarörménységet, majd utólag beszámoltak a találkozókról. Az egyesület Budapesten szeptemberben megrendezte az első konferenciát, amelyre az erdélyi örmény katolikus egyházközségek erős egyéniségeit hívta meg, valamint a már működő civil szervezetek vezetőit, akikkel megállapodást kötött az örmény identitást segítő együttműködésről, közös tárgyi- és szellemi örökségünk megmentéséről.

Az Erdélyben már működő 2 civil magyarörmény szervezet (Szamosújvár és Kolozsvár) mellé további 6 szervezet létrejöttét segítette az egyesület (Erzsébetváros, Csíkszereda, Kolozsvár, Székelyudvarhely, Marosvásárhely, Gyergyószentmiklós), több apróbb sejt működését is beindította, melyekkel felizzítottuk egész Erdély és Partium területén a magyarörmény kulturális identitást, a közösségi életet. A találkozóinkról, rendezvényeinkről, tevékenységünkéről hírt adtak az erdélyi lapok, különösen a kolozsvári Szabadság napilap rendszeresen tájékoztatott az EÖGY füzetek tartalmáról. Összekapcsoltuk az addig egymást nem ismerő közösségeket, határon átfutva is. Az elfeledett erdélyi örmény – örmény kulturális ismereteket, hagyományokat nemzetközi konferenciák szervezésével (Erdélyben és Magyarországon), kulturális rendezvényekkel, vándorkiállításokkal, Örmény Kulturális Hetek szervezésével (2007-2008-2009-ben), örmény tárgyú könyvbemutatókkal és könyvek adományozásával, az erdélyi szülőföldre vezetett barangolásokkal sikerült valóban az erdélyi örmény, a magyarörmény identitás részévé tenni, megmenteni.

Sikerült az örményországi kulturális vezetéssel is megismertetni működésünket, Jerevánban kiállítás, kulturális műsort, előadásokat, hangversenyeket rendeztünk. A magyarörmény tárgyú könyveinket az Örmény Nemzeti Könyvtár, a Matenadaran és az Örmény Tudományos Akadémia részére rendszeresen megküldtük. Örményország kulturális vezetése kijelentette, hogy már nagyon várta Európa legrégebbi örmény

diaszpórája, az erdélyi örménység bemutatkozását.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetekben rendszeresen hírt adtunk a hazai és erdélyi szervezetek működéséről, „tananyagot” biztosítottunk az erdélyi örmény gyökerek megismeréséhez, a kulturális értékeink, emlékhelyeink bemutatásához, hírességeink megismeréséhez, egyúttal dokumentálva tevékenységünket a kutatók, az utókor számára is.

Az Egyesület kiadóként 1997-ben elindította az *Erdélyi Örmény Múzeum* könyvsorozatot, eddig 23 kiadványt jelentetett meg és legalább 20 örmény témájú könyv megjelenését támogatta. Valamennyi könyvünket és egyéb kiadványunkat adomány formájában megküldtük a kiemelkedő közgyűjteményeknek, múzeumoknak, egyetemi könyvtáraknak, megyei- és megyei jogú városok könyvtárainak, civil szervezeteinknek itthon és otthon Erdélyben.

(Folytatjuk)

Dr. Issekutz Sarolta,

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, a Fővárosi Örmény Önkormányzat volt elnöke

Esztergály Zsófia Zita fővárosi elnök a konferencián